

Семинар *Sharing Experience* у градовима у Србији

Библиотека јавност имала је прилике да крајем 2010. и током 2011. године у неколико градова у Србији присуствује програму који је насловљен као *Sharing Experience (Размена искуства)*. Сам наслов указивао је на инострана искуства, а чињеница да се програм одвијао у америчким кутцима, на намеру организатора да српске библиотекарке упознају са добром праксом и позитивним искуствима у америчком библиотекарству. И заиста, носилац пројекта био је Фулбрајтов стипендиста, а Америчка амбасада у Београду подржала је пројекат преко гранта за алумни програме (U.S. Embassy Belgrade, Serbia, Democracy Outreach/Alumni Program).

Циљеви семинара *Sharing Experience* били су: 1. упознавање са вредностима америчког библиотекарства: комуникација, култура организације, односи библиотека с јавношћу у условима новог друштвеног модела познатог као *груштво знања*; 2) упознавање са могућностима одласка и учествовања у програмима размене стручњака (*Fulbright Fellowship, Mortenson Visitors Program, The Jay Jordan IFLA/OCLC Early Career Development Fellowship Program*); 3) преношење искустава – пружање примера рада и након завршетка програма размене (дељење знања); 4) континуирано образовање учесника семинара; 5) презентација новог вида комуникације и учења на даљину; 6) ангажовање стручњака из америчке средине које би допринело интернационалном карактеру семинара и потврдило принципе свих програма међународне размене, продубљивање и подизање сарадње на виши степен; 7) ширење простора библиотекарства ка интернационалном и компаративном.

Семинар *Sharing Experience* започет је у Београду у децембру 2010. године. Након два одржана семинара у Америчком кутку у Београду, 3. и 10. децембра 2010. године, уследили су семинари у Новом Саду (18. фебруар 2011. године), Крагујевцу (25. март), Нишу (27. мај) и Суботици (15. јун).

Носилац пројекта и његов иницијатор била је др Гордана Стокић Симончић, професор Филолошког факултета у Београду. Она је говорила о америчком моделу односа библиотека с јавношћу и то на основу искуства из Конгресне библиотеке у Вашингтону, једног броја специјалних престоничких библиотека, универзитетске и јавне библиотеке у Чепел Хилу. Гордана Стокић Симончић истакла је да су специфичности америчких библиотека у начину на који се: 1. шаљу поруке јавности (служење,

посвећеност, професионализам, визионарство, комуникација; другим речима: *лидерство је плурал*); 2. креира визуелни идентитет (сва документа која се шаљу из библиотеке имају јединствено визуелно решење, чиме се истиче њен идентитет); 3. комуницира (између библиотечких радника, библиотеке и надређених, библиотеке и шире јавности); 4. гради култура организације и 5. успостављају партнерства. У америчким библиотекама односи са јавношћу одвијају се у широком дијапазону: од успостављања контакта са представницима штампе, радија и телевизије, преко писања новинских вести и објава, текстова, говора, чланака у стручној штампи, порука за радио и ТВ, до лобирања, спонзорисања и волонтирања; у ту категорију спадају и писање извештаја о раду, пословне преписке, писама захвалности. Нарочито би требало обратити пажњу на промоцију специјалних догађаја, организовање симпозијума, организовање конференција за штампу и слично.

Библиотеке од својих партнера и донатора очекују не само прилоге у новцу, већ и у времену које ће посветити раду у њима (овде се не мисли на рад у смислу коришћења фондова, већ на добровољни, волонтерски рад у библиотеци). Америчким библиотекама се помаже путем годишњих, капиталних давања (изградња зграда, реновирања и проширења капацитета, набавка нове опреме) и задужбинских фондова, завештања и волонтерског рада. Библиотеке веома често формирају своје групе за подршку које сачињавају: пријатељи, алумни, донатори или заговорници вредности библиотека. Основно правило које не би требало да заборавимо је да људи дају људима, а не институцијама, стога је изузетно важно правилно одабрати и обучити особе које ће радити на односима с јавношћу у библиотекама.

Следећи предавач био је др Жељко Вучковић, професор на Педагошком факултету у Сомбору. Он је осветлио општи филозофски аспект (оквир) америчког библиотекарства и његове посебне одлике, али је говорио и о мерењу учинка и утицаја библиотека. Вучковић је одабрао нимало лак задатак да сачини филозофски поглед на америчко и европско библиотекарство. Прво питање које је постављено било је чему филозофија у области која је превасходно практична, прагматична, сервисно и услужно оријентисана. Ако се сложимо да је неопходно систематски утемељити теорију библиотекарске делатности, онда питање постоји ли филозофија библиотекарства није бесмислено. Став Жељка

Вучковића по том питању је да је заокружена теорија нужна претпоставка савременог библиотекарства које је више од скупа вештина усмерених на решавање проблема везаних за доступност књига и информација. Таква теорија одраз је професионалне свести, показатељ и мера професионалне одговорности јавног библиотекарства. Та одговорност мора да постоји према корисницима и друштву у целини.

Ако је филозофија тежња ка истини, постављање општих принципа одређене делатности, сматра Вучковић, онда је филозофско испитивање библиотекарства итекако нужно. Филозофија превасходно проучава суштину, могућности, претпоставке, изворе, границе и путеве човекове спознаје, а обухвата и критичку анализу претпоставки спознавања и деловања, најдубљих тајни бивствовања, па према томе и облике стваралачког људског деловања. Вучковић се позива на Карла Попера који пише о три света на које се све што постоји дели, а то су свет материјалних ствари, свет субјективне реалности људске психе и свет објективног знања којег ствара човек, али када се знање обелодани у виду текста, може се говорити и о његовој објективности и независности од човека. Цивилизација и човек могу да ишчезну, по том мишљењу, али ако се сачувају публикације као носиоци знања, могуће је замислити друга интелигентна бића која реконструишу нашу културу, историју, цивилизацију, чак и облик људских бића на основу тог знања. Послови библиографске обраде, класификација и предметна обрада посебно, имају пуно додирних тачака са логиком, а библиотекарство би могло да се заснује и као социјална епистемиологија. Када се библиотека схвата као друштвена институција, она тад има функције без којих је незамислив опстанак и развој људске заједнице, те се поставља питање мисије, места и улоге библиотеке у оквиру других друштвених институција. У том контексту разматрани су ставови Шира, Нитецког и Гормана.

У другом делу своје презентације Вучковић је присутнима поставио питање: „Да ли поуздано знате које су библиотеке најбоље у Србији у категоријама јавних, школских, академских или специјалних?“. Да бисмо проценили квалитет неке библиотеке, Вучковић сматра да је неопходно вредновати дугорочне и краткорочне учинке њиховог рада, као што су: добијена информација; решавање неког проблема корисника; уштеда времена у учењу, професионалном раду или научном истраживању; развој вештине самосталног претраживања информација; побољшавање способности коришћења информационих технологија; развој информатичке писмености; бољи успех у учењу или студирању; боља перспектива у професионалној каријери; промене у понашању корисника библиотеке; економски учинци за појединца, организације или заједнице.

Разговор са Хермином Ангелеску (Hermina G. Angelescu), професорком Школе за библиотекарство и

информационе науке, Вејн државног универзитета (Wayne State University), вођен је путем видео конференције као видом учења на даљину. Једна од учесница семинара, Јудита Планкош, објавила је на суботичком сајту информацију о семинару и фотографије са сусрета који је одржан у Суботици. Према речима Ј. Планкош: „Путем излагања Хермине Ангелеску и разговора с њом полазници семинара стекли су увид у нове могућности комуникације и учења на даљину. Она је говорила о сличностима и разликама између америчког и европског модела библиотекарства, што је семинару, како је наведено у позивници, дало карактер интернационалног. Такође је с изразитим задовољством износила податке о могућностима непрекидног библиотекарског образовања и о улози организације ALA (American Library Association) у акредитовању постојећих наставних програма.

Од ње смо сазнали да у чикашком предграђу многи родитељи остављају децу у библиотеци која је сигурно место и уједно центар културних збивања. Рачунари једино у библиотекама имају заштићене сајтове, што значи да су сигурнији од оних код куће. Библиотека има улогу сервиса, а не институције. Стратегијским планом развоја предвиђено је приближавање фондова различитим категоријама корисника и унапређивање референтног рада. Први часови матерњег језика одржавању се у библиотеци, а ту се стиче и основна информациона писменост. Америчка штампа непрекидно пише о пројекту који обухвата програм за слепе, параплегичаре... У Конгресној библиотеци има све више звучних књига у чијој изведби учествују сарадници са одличном дикцијом. Године 1904. укинута је поштарина за ове намене. Посебан значај има околност, истакла је Хермина Ангелеску, да у Северној Каролини, најстаријој државној универзитетској библиотеци, срце библиотеке чине јавне службе, а не каталог. Полазници семинара су сазнали да су у Америци највећа улагања богатих људи фокусирана управо у опремање библиотека.“¹

Весна Вуксан, помоћник директора Библиотеке града Београда, OCLC (Online Computer Library Center) алумни, говорила је о своме искуству. OCLC стипендије додељују се, од 2000. године, једном годишње, а намењене су дипломираним библиотекарицама на почетку каријере из земаља у развоју (*IFLA/OCLC Early Career Development Fellowship Program*). Полазници проводе пет недеља на студијском путовању које подразумева упознавање најбољих примера из библиотечке праксе Северне Америке и Европе. Један од кључних елемената овог стручног усавршавања је креирање професионалног развојног плана за сваког полазника. Овај план се израђује тако што сваки полазник дефинише

¹ Judita Plankoš, „Seminar za bibliotekare“, *Kultura Subotica.info*, http://www.subotica.info/eventview.php?event_id=37720&subsite=kultura (preuzeto 19. 9. 2011).

краткорочне и дугорочне циљеве у каријери, које затим прегледа супервизор. План се коригује уз сугестије супервизора и надаље служи као развојна основа сваком полазнику. Иако је настао у оквиру студијског путовања, слични планови могу да се креирају за све запослене у библиотекама.

У свом предавању, Весна Вуксан је истакла да је OCLC основан у Даблину, у држави Охајо, 1967. године. Данас је преко 71.000 библиотека у 171 земљи повезано путем OCLC сервиса и производа од којих су најпознатији: светски каталог WorldCat, сервис за референсне услуге QuestionPoint, софтвер за управљање дигиталним збиркама ContentDM, Web-scale Management Services, и др. OCLC спроводи и бројне програме едукације (студијска путовања, спонзорисана истраживања, веб-семинаре), организује кампање за промоцију библиотека, истражује тржиште и објављује извештаје. Циљ свих активности је повећање видљивости библиотека. Вуксанова је говорила и о изузетно успешној кампањи *Geek the Library* (geek је глагол који има више значења, а између осталих је обожавати нешто, волети, промовисати, поседовати велико знање о нечему).

Вуксанова је говорила о различитим активностима које су полазници овог програма имали прилике да искусе у Америци: 1) обиласци библиотека и других организација, 2) рад у тимовима, 3) израда професионалног развојног плана, 4) вештине комуникације/интеракције, 5) вредност евалуације и др. Ако се запитамо како ће се библиотеке изборити у мору других понуда за своје клијенте, препорука америчких библиотекара је следећа: „Да би биле успешне, библиотеке једноставно морају својим клијентима понудити оно што они желе“; оне морају да буду не магацини књига, већ супермаркети идеја и у њима мора бити већа гужва него у Волмарту! Када су у питању људски ресурси, директори успешних библиотека су мишљења: „Без наших људи, ми смо само четири зида и много књига.“ Поред успешнијег свакодневног рада, директна последица студијског боравка Весне Вуксан је и сервис који води у Библиотеци града Београда „Питај, не скитај!“ (QuestionPoint).

Милан Васиљевић, библиотекар за развој библиотечке делатности у Библиотеци града Београда и OCLC алумни из 2011. године, говорио је, заједно са Весном Вуксан, о свом искуству на студијском боравку. Поред ствари које су им током пута биле заједничке, Васиљевић је истакао и посете библиотекама које по уређењу и начину на који се њима управља више личе на наше него на западне библиотеке. Пример једне такве праксе представља библиотека колеџа у Бекслеју (Vexley). Она је била под дугогодишњим руководством особе која није била превише заинтересована за њен развој и промене које је време носило, уједно је била до те мере непопуларна међу студентима, да су они радије учили у својим колима него у читаоници. Доласком нове

директорке, библиотека је, уз углавном њену иницијативу (без подршке администрације на Универзитету), почела да се мења набоље. Са ограниченим финансијама она је показала како је могуће од библиотеке поново начинити центар за учење и окупљање студената. Једноставним променама: истицањем бројева класификације на степеништу између спратова библиотеке, тако да студенти, док се пењу, могу да прочитају шта их на том спрату чека, истицање мапе библиотеке са јасно обележеним областима, отварање читаонице ноћу током испитног рока (да би дала пример својим запосленима и она ради у ноћној смени; сматра да не може да тражи ништа од њих уколико она сама исто не би урадила), доношење хране и пића за студенте који уче током испитног рока и многе друге, нова директорка је поново од библиотеке начинила оно што би по дефиницији и логици требало да буде њена улога, а то је: „подршка у раду студентима и наставном особљу“. Васиљевић је истакао да га је највише одушевила иницијатива коју поседују библиотекари у америчким библиотекама, као и спремност да своје потребе увек ставе иза потреба корисника.

Горан Траиловић, библиотекар Градске библиотеке Панчево, своје је излагање посветио издавачкој делатности библиотека и програму *Једна књига једна заједница* (*One Book, One Community*). На семинару су се могла чути најновија искуства из организације програма „Једна књига, једна заједница“, који су од 1998. прихватиле бројне библиотеке у САД, али и један број библиотека у Русији и Јужној Африци, са циљем промоције књиге и читања. Овај програм у Србији промовисала је Градска библиотека Панчево под називом „Једна књига, један град“. До 2011. године ово је била једина библиотека која је организовала такав програм, да би се ове године и Градска библиотека у Вршцу придружила акцији и самостално реализовала програм.

Међу предавачима овог значајног семинара била је и Сандра Николић, координатор Америчког кутка у Београду, која је учествовала на семинарима у Београду и Крагујевцу. Сандра Николић говорила је о Мортенсон центру за међународне библиотечке програме (*Mortenson Center at Urbana Champaign, Illinois*), институцији која се налази у оквиру Илиноис универзитета у Урбани Шампејну. Центар је основан преко великодушног поклона Волтера и Герде Мортенсон, а од оснивања 1991. године, преко 900 библиотекара из више од 90 земаља учествовало је у стручним програмима за усавршавање које он нуди. Из Србије је до данас у Мортенсон центру било 12 библиотекара. Мисија центра је да ојача интернационалне везе између библиотека и библиотекара ради промоције међународног образовања, разумевања и мира. Активности Центра могле би се дефинисати као: 1) партнерства, 2) програми за професионално усавршавање библиотекара и 3) годишње предавање Мортенсон центра. Они који желе да се боље упознају

са филозофијом Центра могу то да учине бесплатним преузимањем књиге *Thinking Outside the Borders: Library Leadership in the World Community*.

Семинар *Sharing Experience* изазвао је велико интересовање код библиотекара у Србији и био је веома посећен: у Београду му је присуствовало 55 библиотекара, у Крагујевцу 12, у Нишу 54, у Новом Саду 34, у Суботици 26, што чини преко 180 библиотечких радника. Ево како је семинар прокоментарисало троје учесника из различитих средина:

Весна Тешовић, Народна библиотека Бор, каже: „Семинар је био занимљив и користан пошто су предавачи, говорећи о америчком библиотекарству, све време правили паралелу са српским, а цела група је била добро мотивисана да активно учествује тако што смо предлагали могућа решења која би допринела поправљању ситуације код нас. Овакав групни рад показао је своје креативне моћи нарочито када је тумачен делокруг односа са јавношћу као веома важан за успешно и још успешније пословање библиотеке.”

Небојша Цвејић, Библиотека шабачка: „Информативно, поучно и корисно – сажет је опис семинара *Sharing Experience*. Примери добре праксе у америчком библиотекарству, које су пренели угледни предавачи, добар су путоказ за унапређење рада и за подизање стандарда у домаћим библиотекама. Пет присутних предавача, уз Хермину Ангелеску, која се видео линком обратила слушаоцима, надахнуто су пренели своја знања и искуства, с циљем да се иста примене и у нашим библиотекама. Осим живе речи предавача, полазници семинара су књигом *Best Practice u 22 priče*, проф. др Гордане Стокић Симончић, употпунили ново искуство стечено на семинару.”

Снежана Кавалић Арсенијевић, Библиотека града Београда: „Семинар је дословно испунио своју мисију и оправдао назив! Организација и излагачи учинили су да се сваки присутни осећа као равноправан, укључен и стручно потврђени учесник. Сама излагања су била динамична, дебатно изложена и изазвала су код учесника потребу за дискусијом. Посебан доживљај је било излагање професорке Хермине Ангелеску директно из Америке помоћу Скајпа. Сазнање да су неке препреке премоштене савременом технологијом је само један од позитивних елемената овог семинара. Најважније је оно да наше библиотекарство, упркос сиромаштву и мноштву проблема које га притискају, не заостаје за светским стандардима и да су добри кадрови и ниво информисаности наша највећа снага.”

Нема сумње да је семинар допринео даљем развоју добрих односа између српских и америчких библиотека, а да ће искуства која су предавачи поделили са нама имати утицаја и на то да се неки нови библиотекари, информатори и други стручњаци из наше средине одваже на одлазак у САД на студијско путовање. Сматрамо изузетно корисним све видове размене

искустава између наших и страних библиотека, архива, документационих, информационих центара и других институција које се на професионалном нивоу баве заштитом, чувањем и давањем на коришћење документата и информација у њима. Још је значајније и веома инспиративно да колеге и колегинице које учествују у различитим програмима, на студијским путовањима, на конференцијама и конгресима, јавност у Србији обавесте благовремено и исцрпно о новим искуствима и знањима која су стекли кроз контакте са другим културама, па и другачијом библиотечком праксом. Програм *Sharing Experience* показао је да су библиотекари из Србије спремни и да пруже таква знања, с једне стране, а библиотечка јавност је спремна да их прими, а понешто од наученог могуће да ће се и у нашим срединама применити, а самим тим ће се и наше библиотекарство унапредити и ухватити корак са библиотекама у свету. Посебан доживљај и ново искуство био је директан контакт са професорицом Ангелеску преко видео конференције, не само због нове технологије која је искоришћена, већ и због њених речи подршке библиотекарима у Србији, саветима које нам је благонаклоно и са пуно разумевања давала и духом оптимизма којим је зрачила.

Мирјана Брковић